

РОЗДІЛ III. ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХОРЕОГРАФІЇ

УДК 371.134:793.3(07)

Л. М. Андрощук

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХОРЕОГРАФІЇ В ПРОЦЕСІ ПОСТАНОВКИ РОЗГОРНУТОЇ ТАНЦЮВАЛЬНОЇ ФОРМИ ЯК АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ В СИСТЕМІ ХОРЕОГРАФІЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії в процесі постановки розгорнутої танцювальної форми як аспект професійної самореалізації в системі хореографічно-педагогічної освіти на прикладі танцювальної вистави «Діти Сонця». Підготовка майбутніх учителів хореографії в педагогічному вищому навчальному закладі потребує пошуку нових форм, методів і засобів навчання й виховання. Постановка розгорнутої хореографічної форми забезпечує ефективність процесу формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії як аспекту професійної самореалізації в системі хореографічно-педагогічної освіти.

Ключові слова: *творчий потенціал, професійна самореалізація, майбутній учитель хореографії, творчі завдання, розгорнута танцювальна форма, трипільська культура, професійно-педагогічна підготовка, хореографічно-педагогічна освіта.*

Постановка проблеми. Перехід від індустріального до інноваційно-інформаційного суспільства потребує визначення засад підготовки вчителя, здатного реалізувати потенціал дитини засобами мистецтва як парадигми освіти нової ери. Підготовка майбутнього педагога-митця в системі хореографічно-педагогічної освіти потребує пошуку нових форм організації навчального процесу, які б сприяли розвитку творчого потенціалу як аспекту професійної самореалізації майбутнього вчителя хореографії.

Аналіз актуальних досліджень. Низка досліджень у сучасній педагогіці присвячені підготовці вчителя мистецьких дисциплін (В. Орлов, Ю. Ростовська, Т. Смирнова, О. Таранцева, О. Хижна та ін.); аспектам формування творчого потенціалу майбутнього педагога (О. Музика, О. Олексюк, О. Реброва, О. Рудницька та ін.)

При всій увазі науковців до проблеми підготовки майбутнього вчителя мистецьких дисциплін залишається недостатньо дослідженою проблема професійної самореалізації майбутнього педагога-хореографа в системі хореографічно-педагогічної освіти.

Мета статті – проаналізувати формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії в процесі постановки розгорнутої танцювальної форми як аспект професійної самореалізації в системі хореографічно-педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Розвивальна функція хореографічного мистецтва полягає в його спроможності забезпечувати гармонію фізичного, духовного, естетичного, художнього та творчого розвитку майбутнього педагога; сприяти вдосконаленню його сутнісних сил, творчих якостей і здібностей, зростанню внутрішніх потенціалів, розвитку пізнавальної активності та емоційної чутливості, естетичних потреб і смаків, стимулюванні прагнення до самовдосконалення [12].

Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя хореографії – це процес формування особистості майбутнього вчителя в науково-дослідній і науково-практичній роботі, розвитку в нього педагогічних здібностей, психолого-педагогічних знань, педагогічного такту, педагогічної техніки, педагогічного оптимізму, практичних педагогічних умінь і навичок, гуманних загальнолюдських цінностей, серед яких головною є доброта, що втілюється передусім у любові до дітей [9, 194].

Одним із завдань професійної підготовки майбутнього вчителя хореографії є формування творчого потенціалу. На думку науковців, творчий потенціал особистості визначається: отриманими нею самостійно виробленими вміннями й навичками, здібностями до дії та мірою їх реалізації в певній сфері діяльності (М. Каган); людськими ціннісно-змістовими структурами, понятійним апаратом мислення або методами вирішення завдань і системним утворенням особистості, яке характеризується мотиваційними, інтелектуальними та психофізіологічними резервами розвитку [7].

Якщо розглядати хореографічну обдарованість як творчий потенціал, доцільно проаналізувати структуру здібностей танцівника О. Соболевої, що охоплює такі основні складові:

- акмеологічні здібності, як спрямованість особистості на самоздійснення, саморозвиток, самореалізацію, саморозкриття, самоствердження;
- психомоторні здібності як пластична виразність, м'язова розкутість, володіння тілом, уміння насичувати рухи думками й почуттями;
- музичні здібності, у яких на першому місці – чуття ритму;
- аутопсихологічні здібності як самоставлення, самоприйняття тощо;
- пізнавальні здібності (інтелект);
- когнітивні здібності, які в акмеологічному контексті відображають взаємодію самосвідомості та професійної діяльності;
- соціально-перцептивні здібності, що відображають самооцінку особистості в міжособистісній взаємодії;
- артистичні здібності, що передбачають психічне відображення афективного характеру, пристрасті, чуттєвості, свідомого вираження в міміці знаку і модальності емоційного супроводження дії;
- креативні здібності;
- емпатійні здібності [7; 3].

На різних етапах життєвого шляху особистості процес актуалізації професійного потенціалу з метою його ефективного використання відбувається залежно від індивідуальних особливостей зокрема віку, статі, стану здоров'я, когнітивної складності в оцінюванні визначених життєвих цілей і цінностей, оцінювання труднощів професійної реалізації, широкого спектра особистісних властивостей, домінування мотивації досягнення успіху в професійній діяльності чи мотивації уникнення невдач [3].

Самореалізація постає як проміжний етап у процесі самовдосконалення, що створює нові прагнення й потреби у процесі самовдосконалення особистості на більш високому рівні. Професійна самореалізація особистості детермінована ціннісними, інтелектуальними та мотиваційними особливостями особистості [10].

Професійна самореалізація має два рівні: репродуктивний (суб'єкт намагається ігнорувати ті цінності, мотиви й потреби, які б зорієнтували його на професійну перспективу в аспекті нових знань, умінь, навичок і допомогли б вирішувати нові професійні завдання); творчий (реалізація суб'єктом нагромадженого інтелектуального досвіду в межах професійного потенціалу та подальше формування професійної майстерності й компетентності) [3].

Професійна самореалізація включає такі узагальнені характеристики як професійний саморозвиток, професійні досягнення, затребуваність професійних знань і професійного досвіду [10].

Комплексний характер професійної підготовки майбутнього вчителя-хореографа передбачає вивчення студентами цілого спектру спеціальних курсів, спрямованих на формування основних якостей як педагога-балетмейстера, так і хореографа-виконавця [9]. Основними серед профільних дисциплін є «Теорія і методика класичного танцю», «Теорія і методика народного-сценічного танцю», «Теорія і методика роботи з дитячим хореографічним колективом», «Мистецтво балетмейстера» та ін.

Підготовка майбутніх учителів хореографії в педагогічному вищому навчальному закладі потребує пошуку нових форм, методів і засобів навчання й виховання, які б забезпечили професійне становлення та творчу реалізацію індивідуальності, розвиток творчого потенціалу, формування індивідуального стилю діяльності.

Репродуктивне відтворення студентами навчальної інформації є неактуальним у новому тисячолітті. Пошук нових форм організації творчого навчального процесу в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини привів до підготовки творчих проектів із дисциплін хореографічного циклу, зокрема з дисципліни «Мистецтво балетмейстера».

Творча робота студентів, яка є основою формування творчого потенціалу та професійної самореалізації майбутнього вчителя хореографії, яскраво проявляється саме в процесі постановки розгорнутої хореографічної форми. Найголовнішим є те, що творча діяльність сприяє невимушеній атмосфері навчальної взаємодії викладача зі студентами. Атмосфера «свободи» дозволяє повніше розкритися творчій індивідуальності майбутнього вчителя хореографії.

У процесі постановки танцювальних вистав студентам пропонуються такі види творчої роботи: вибір сюжету й написання лібрето; підбір музичного матеріалу для майбутніх танцювальних номерів; пошук і створення хореографічної лексики для танцювальних постановок; постановка хореографічних номерів; створення музичних фонограм; розробка ескізів сценічних костюмів і декорацій; вибір тканин для костюмів; розробка ескізів гриму виконавців; підбір виконавців для хореографічних постановок; відпрацювання техніки виконання хореографічних елементів і пошук образного рішення хореографічного твору; опис хореографічної композиції та подання документів на отримання авторського права на твір хореографічного мистецтва.

Безперечно, колективна робота, яка спрямована на досягнення певної мети за умови максимальної реалізації в діяльності творчих потенцій кожної індивідуальності, забезпечує гармонійність процесу формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії.

На нашу думку, максимально глибока реалізація творчої індивідуальності студента-хореографа відбувається на сцені під час виконання танцю. Відчуття свободи тіла, яку забезпечує хореографічна пластика, дає можливість виконавцю сконцентрувати весь свій фізичний та інтелектуальний потенціал і реалізувати його в короткому часовому відрізку. Такий досвід власної «демонстрації» звільняє студентів від невпевненості, комплексів, навіювань, викристалізовує нахили і таланти та піднімає особистість майбутнього педагога на рівень індивідуальності творця.

Виконуючи творчі завдання в процесі постановки танцювального твору, майбутній учитель здійснює велику кількість виборів, які через формування індивідуального стилю діяльності ведуть до реалізації творчого потенціалу, професійної самореалізації [1, 2].

Професійна самореалізація творчого рівня в процесі постановки хореографічного твору сприяє формуванню творчого потенціалу, професійному саморозвитку, самоідентифікації майбутнім учителем хореографії себе як професіонала з огляду на творчий результат як професійне досягнення.

Прикладом формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії як аспекту професійної самореалізації в процесі постановки розгорнутої танцювальної форми може стати хореографічна вистава «Діти Сонця», підготовлена студентами 21 та 24 груп мистецько-педагогічного факультету під керівництвом кандидата педагогічних наук доцента, Андрощук Людмили Михайлівни.

Танцювальну виставу «Діти Сонця» підготовлено на основі дослідження Трипільської культури, яка набула найбільшого розквіту між 5500 та 2750 роками до н. е., розташовувалася між Карпатами та Дніпром на територіях сучасних України [9]. Державний історико-культурний заповідник «Трипільська культура» (с. Легедзине Черкаської області) включає до свого складу найбільші у світі за площами землеробські поселення енеолітичної доби [8].

Тема постановки – культура Трипільців як праотців українців; ідея – протиставлення гармонійного світу Трипільців і морально-суспільної та екологічної руйнації сучасного світу.

Метою професійної самореалізації в процесі постановки розгорнутої танцювальної форми «Діти Сонця» є:

- актуалізація індивідуальних глибинних цінностей-архетипів, через усвідомлення древніх міфологічних символів Трипільської культури;
- інтелектуальне осмислення древньої культури та наповнення ідеї-задуму конкретним пластично-хореографічним змістом у контексті національної ідентифікації;
- мотивація на успішну екстеріоризацію ідеї в ритуал-виставу.

Основними етапами постановки хореографічної вистави стали:

1. Підготовчий:

- ознайомлення з експонатами Державного історико-культурного заповідника «Трипільська культура»;
- відвідування археологічних розкопок поселень-гігантів в с. Легедзине;
- зустріч з дослідниками трипільської культури;
- вивчення наукових джерел, відеоматеріалів щодо життя, побуту та вірувань трипільців.

2. Творчо-постановчий:

- написання лібрето, композиційного плану; поетична інтерпретація сюжету;
- підбір музичного матеріалу; монтаж фонограми танцювальної вистави;
- створення хореографічного тексту; постановча робота з виконавцями;
- створення ескізів костюмів і декорацій; виготовлення костюмів.

3. Показово-результативний:

- прем'єра вистави діти Сонця в Державному історико-культурному заповіднику «Трипільська культура».

Прем'єрний показ вистави відбувся вночі 25 червня 2015 року перед музеєм трипільської культури в селі Легедзине Тальнівського району Черкаської області. Танцівники демонстрували спільне та відмінне в житті трипільців і сучасних українців у світлі вогнищ на килимі із соломі. Танці-ритуали «Схід Сонця», «Глина», «Вогонь» відобразили вірування трипільців, їх єднання з природою. Сцени сучасного світу «Мегаполіс», «Комп'ютери», «Руйнування» продемонстрували згубний вплив людини на природу та самознищення. Єдність минулого й сучасного, людини та природи, як необхідність збереження планети Земля, відродження гармонійного світу Трипільців стали ідеєю останнього танцю вистави під назвою «Єднання», який виконали спільно учасники вистави та глядачі.

Висновки. Отже, постановка розгорнутої хореографічної форми забезпечує ефективність процесу формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії як аспекту професійної самореалізації в системі хореографічно-педагогічної освіти.

У подальшому планується дослідження проблеми інновацій у хореографічно-педагогічній освіті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрощук Л. М. Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії в процесі постановки творчого проекту [Електронний ресурс] / Л. М. Андрощук. – Режим доступу :

[http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/4322/1/Херсон тези Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії в процесі постановки творчого проекту.pdf](http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/4322/1/Херсон%20тези%20Розвиток%20творчого%20потенціалу%20майбутнього%20вчителя%20хореографії%20в%20процесі%20постановки%20творчого%20проекту.pdf)

2. Андрощук Л. М. Творчий проект як засіб формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії проекту [Електронний ресурс] / Л. М. Андрощук. – Режим доступу :

<http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/1572/1/>

3. Артемова О. І. Професійна самореалізація особистості в сучасних умовах [Електронний ресурс] / О. І. Артемова. – Режим доступу :

<http://social-science.com.ua/article/186>

4. Гутовская С. Профессиональная подготовка хореографов в вузе : концептуальный подход / С. Гутовская – Режим доступу :

www.nbuv.gov.ua/portal/Soc.../2gutkovs.pdf

5. Дудік А.О. Розвиток творчого потенціалу студентів педагогічних спеціальностей ВНЗ [Електронний ресурс] / А. О. Дудік. – Режим доступу :

<http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN17/12daovnz.pdf>

6. Ильиных С. А. Творческий потенциал личности: определение феномена и условия его развития / С. А. Ильиных // Development of creative potential of a person and society : materials of the II international scientific conference on January 17–18, 2014.– Prague : Vedecko vydavatelske centrum «Socisfera-CZ». – С. 8–11.

7. Комаровська О. Зміст хореографічної обдарованості [Електронний ресурс] / О. Комаровська – Режим доступу :

www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npd/2011_4/komarov.pdf

8. Легедзино. Музей трипільських поселень-гігантів [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://kolokray.com/uk/f/legedzino-muzey-tripolskih-poseleniy-gigantov.html>

9. Тарасюк А. М. Професійна підготовка майбутніх вчителів хореографії до роботи у позашкільних закладах освіти [Електронний ресурс] / А. М. Тарасюк. – Режим доступу :

www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pedalm/texts/2012_13/032.pdf

10. Тимошенко Н. Професійна самореалізація як один із компонентів професійного самовдосконалення особистості [Електронний ресурс] / Н. Тимошенко. – Режим доступу :

http://www.kspu.kr.ua/download/conf2013/section4_6/article_timoshenko.pdf

11. Трипільська культура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Трипільська_культура

12. Отич О. Розвиток творчої індивідуальності особистості засобами хореографічного мистецтва [Електронний ресурс] / О. Отич – Режим доступу :

www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/OD/2010_2/10OOMZHM.pdf

РЕЗЮМЕ

Андрущук Л. М. Формирование творческого потенциала будущего учителя хореографии в процессе постановки развернутой танцевальной формы как аспект профессиональной самореализации в системе хореографические-педагогического образования.

В статье проанализировано формирование творческого потенциала будущего учителя хореографии в процессе постановки развернутой танцевальной формы как аспект профессиональной самореализации в системе хореографически-педагогического образования на примере танцевального спектакля «Дети Солнца».

На разных этапах жизненного пути личности процесс актуализации профессионального потенциала с целью его эффективного использования происходит в зависимости от индивидуальных особенностей. Профессиональная самореализация личности детерминирована ценностными, интеллектуальными и мотивационными особенностями личности.

Комплексный характер профессиональной подготовки будущего учителя-хореографа предусматривает изучение студентами целого спектра специальных курсов, направленных на формирование основных качеств как педагога-балетмейстера, так и хореографа-исполнителя.

Подготовка будущих учителей хореографии в педагогическом вузе требует поиска новых форм, методов и средств обучения и воспитания, которые бы обеспечили профессиональное становление и творческую реализацию индивидуальности, развитие творческого потенциала, формирование индивидуального стиля деятельности.

Постановка развернутой хореографической формы обеспечивает эффективность процесса формирования творческого потенциала будущего учителя хореографии как аспекта профессиональной самореализации в системе хореографические-педагогического образования.

Ключевые слова: *творческий потенциал, профессиональная самореализация, будущий учитель хореографии, творческие задания, развернутая танцевальная форма, трипольская культура, профессионально-педагогическая подготовка, хореографические-педагогическое образование.*

SUMMARY

Androshchuk L. The Formation Of The Creative Potential Of Future Choreography Teacher In The Process Of Staging Expanded Dance Form As An Aspect Of Professional Self-realization In The System Of Choreographic Pedagogical Education.

In the article the forming of the creative potential of future teachers of choreography in the process of staging the expanded dance form as an aspect of the professional self-realization in the system of choreographic pedagogical education on the example of dance performance «Children of the Sun» is analyzed.

At the different phases of the personality's life path the process of actualization of professional potential for effective use occurs depending on the individual peculiarities. Professional self-realization is determined by valuable, intellectual and motivational personality characteristics.

The complex character of professional preparation of the future teacher-choreographer involves the studying of the whole spectrum of special courses aimed at the forming of the main qualities of a teacher-choreographer and a choreographer-performer.

Preparation of the future choreography teachers in the pedagogical higher education needs the finding of new forms, methods and means of training and education that would provide professional formation and creative realization of individuality, development of creative potential, forming the individual style of activity.

The staging of an expanded choreographic form provides the effectiveness of the forming of the creative potential of the future teacher of choreography as an aspect of professional self-realization in the system of choreographic pedagogical education.

Key words: *creative potential, professional self-realization, a future teacher of choreography, creative tasks, an expanded dance form, trypolian culture, professional-pedagogical preparation, choreographic-pedagogical education.*